

Alþingi
Nefndasvið
Tjarnargötu 9
150 Reykjavík

Reykjavík: 22. október 2026
Tilvísun: M202610-0388

Efni: Frumvarp til laga um breytingu á lögum um Hagstofu Íslands og opinbera hagskýrslugerð, nr. 163/2007 (brottfall sjálfstæðrar rannsóknareiningar), mál nr. 133

Alþýðusamband Íslands (ASÍ) hefur tekið til umsagnar frumvarp þar sem lagt er til að felld verði brott lagaskylda Hagstofu Íslands til að starfrækja sjálfstæða rannsóknareiningu sem annast þjóðhagsspár. ASÍ leggst gegn samþykkt frumvarpsins í óbreyttri mynd. Verði það engu að síður að lögum telur sambandið nauðsynlegt að tryggja óháð mat á þjóðhagsforsendum opinberra fjármála og gagnsæi um þær.

Markmið frumvarpsins er meðal annars að draga úr tvíverknaði og nýta betur fjármuni og mannauð Hagstofunnar. Sambandið fagnar áformum um að styrkja kjarnastarfsemi stofnunarinnar og bæta gæði opinberra hagtalna, enda er vönduð hagskýrslugerð grundvöllur upplýstrar ákvarðanatöku, hagstjórnar og kjarasamningagerðar. Sú hagræðing má þó ekki verða á kostnað sjálfstæðis, fjölbreytni og gagnsæis þeirrar efnahagsgreiningar sem opinber stefnumörkun hvílir á.

Ein spá fyrir peningastefnu og opinber fjármál

Í greinargerð frumvarpsins er því haldið fram að ótvíræðir kostir fylgi því að peningastefna og opinber fjármál byggji á sömu þjóðhagsspá. ASÍ, líkt og fleiri umsagnaraðilar, telur að færa þurfi frekari rök fyrir þeirri fullyrðingu. Þjóðhagsspár Seðlabanka Íslands eru unnar í tengslum við framkvæmd peningastefnunnar, þar sem meginmarkmiðið er verðstöðugleiki í samræmi við verðbólgu markmið bankans. Stefnumörkun í opinberum fjármálum þjónar hins vegar víðtækari markmiðum.

Samræmi milli peningastefnu og fjármálastefnu er mikilvægt, en ekki er sjálfgefið að best sé að þessir armar hagstjórnarinnar byggji á einni og sömu efnahagsspá. ASÍ telur því óvarlegt að draga þá ályktun að sameiginleg spá styrki sjálfkrafa hagstjórnina. Sjálfstætt mat á efnahagshorfum, sem ekki er unnið sérstaklega með þarfir peningastefnunnar í huga, hefur sérstakt gildi við stefnumörkun í opinberum fjármálum, getur veitt mikilvægt aðhald og dregið fram ólíkar forsendur.

Framboð þjóðhagsspáa

Í greinargerðinni er einnig vísað til þess að viðskiptabankar og alþjóðastofnanir birti reglulega þjóðhagsspár. ASÍ birtir sjálft þjóðhagsspár og telur fjölbreytta greiningu á efnahagshorfum mikilvæga. Sambandið telur þó mikilvægt að gerður sé skýr greinarmunur á hlutverki opinberra þjóðhagsspáa og spám annarra aðila.

Í lögum um opinber fjármál er gerður greinarmunur á þjóðhagsspám sem stefnumörkun stjórnvalda byggist á og spám viðurkenndra fagaðila og alþjóðastofnana sem hafa skal til hliðsjónar. Spár hagaðila og fjármálafyrirtækja, þar á meðal ASÍ, geta verið faglega unnar og veitt mikilvægt mótvægi við opinbera spágerð. Þær eru hins vegar unnar af aðilum sem hafa tiltekinn hagsmuna að gæta í efnahagslífinu og gegna því ekki sama hlutverki og sjálfstæð opinber þjóðhagsspágerð. Spár alþjóðastofnana eru jafnframt ekki sérstaklega unnar með þarfir íslenskrar áætlanagerðar í huga. Þjóðhagsspár þessara aðila koma því ekki í stað sjálfstæðrar opinberrar þjóðhagsspágerðar.

Gagnsæi um forsendur fjármálaáætlunar

Í greinargerðinni kemur fram að Seðlabanki Íslands afhendi fjármála- og efnahagsráðuneytinu upplýsingar sem ekki eru birtar opinberlega og að ráðuneytið framlengi sjálft þriggja ára þjóðhagsspá bankans yfir fimm ára tímabil fjármálaáætlunar. ASÍ telur að greina þurfi skýrar á milli forsendna þjóðhagsspárinnar sjálfrar og viðbótarupplýsinga eða áætlana um einstakar hagstærðir sem ráðuneytið þarf við stefnumörkun sína.

Seðlabanki Íslands hefur lagt metnað í að gera þjóðhagsspár sínar, undirliggjandi gögn og spálíkön aðgengileg og er það vel. Aðfinnslur ASÍ beinast því ekki að gagnsæi í spágerð bankans, heldur hvernig spár hans eru nýttar við stefnumörkun í opinberum fjármálum. Skýrt þarf að vera hvað byggist á birtum spám Seðlabankans og hvað á viðbótaráætlunum og sjálfstæðu mati ráðuneytisins. Jafnframt þarf að tryggja gagnsæi um forsendur og aðferðir við framlengingu spárinnar, svo Alþingi, almenningur og aðrir greinendur geti lagt sjálfstætt mat á þjóðhagsforsendur stjórnvalda.

Samráð við hagaðila

Að lokum gerir ASÍ athugasemd við að sambandinu hafi ekki verið send sérstök umsagnarbeiðni vegna frumvarpsins. ASÍ eru stærstu heildarsamtök launafólks á Íslandi, vinna sjálfstæðar þjóðhagsspár og eiga í viðtæku samstarfi við Hagstofu Íslands. Með hliðsjón af hlutverki sambandsins og efni frumvarpsins hefði verið eðlilegt að leita sérstaklega eftir sjónarmiðum þess við undirbúning og meðferð málsins.

Virðingarfyllt,
f.h. Alþýðusambands Íslands

Ágúst Arnórsson
Hagfræðingur